

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Студентски трг 3/III
Београд

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ГЕОГРАФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Предмет: Извештај Комисије о оцени докторске дисертације кандидата Тамаре Јојић Главоњић

Одлуком Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, број 474, донетој на седници одржаној 17. јула 2020. године, именовани смо за чланове Комисије за оцену докторске дисертације кандидата мр Тамаре Јојић Главоњић, под насловом:

ГЕОЕКОЛОШКО ВРЕДНОВАЊЕ РАМСАРСКИХ ПОДРУЧЈА У ФУНКЦИЈИ
ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ЛОКАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА У СРБИЈИ

Након прегледа докторске дисертације, Комисија у саставу др Дејан Филиповић, редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Снежана Ђурђић, ванредни професор Географског факултета Универзитета у Београду и др Владимир Стојановић, редовни професор Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду, Департман за географију, туризам и хотелијерство, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат мр Тамара Јојић Главоњић уписала је докторске академске студије на Географском факултету Универзитета у Београду, студијски програм Геонауке, школске 2012/2013. године. Положивши све, планом и програмом, предвиђене испите стекла је право на пријаву теме докторске дисертације.

Наставно-научно веће Географског факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 21. априла 2016. године, прихватило је предложену тему под насловом „Геоколошко вредновање Рамсарских подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница у Србији” као подобну за израду докторске дисертације.

Веће научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 26. априла 2016. године, дало је сагласност на оцену подобности кандидата и предлога теме докторске дисертације.

Завршену докторску дисертацију, кандидат Тамара Јојић Главоњић је доставила Секретаријату Географског факултета у јулу месецу 2020. године, када је и достављена Универзитетској библиотеци у Београду ради провере подударности текста. Након провере софтвером *iThenticate* утврђено је да докторска дисертација под насловом „Геоколошко вредновање Рамсарских подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница у Србији”, аутора Тамаре Јојић Главоњић, није плагијат.

На седници Наставно-научног већа Географског факултета Универзитета у Београду, одржаној 17. јула 2020. године, именована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације у следећем саставу: ментор др Дејан Филиповић, редовни професор Географског факултета Универзитета у Београду, др Снежана Ђурђић, ванредни професор Географског факултета Универзитета у Београду и др Владимир Стојановић, редовни професор Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду.

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација под насловом „Геоколошко вредновање Рамсарских подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница у Србији” припада научној области Геонауке – Географија, ужа научна област Просторно планирање, за коју је матичан Географски факултет Универзитета у Београду.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Тамара Јојић Главоњић рођена је 02.03.1979. године у Сарајеву. Гимназију је завршила у Београду, где је 1997. године уписала редовне студије на Географском факултету, Одсек за Просторно планирање. Дипломирала је 2003. године, са просечном оценом 9,67. Дипломски рад на тему „Важнији међународни уговори у планирању и управљању заштитом од удеса“, рађен је под менторством др Дејана Филиповића.

Последипломске студије на смеру Геопросторне основе животне средине уписала је школске 2004/05. године и положила све испите предвиђене планом и програмом, са просечном оценом 10,00. Магистарски рад под називом „Управљање и планска заштита геонаслеђа Србије”, под менторским вођењем проф. др Милутина Љешевића, одбранила је 2010. године. Кандидат мр Тамара Јојић Главоњић уписала је докторске академске студије на Географском факултету Универзитета у Београду, студијски програм Геонауке, школске 2012/2013. Године.

Од септембра 2005. године као стипендиста Министарства науке и животне средине ангажована је у Географском институту "Јован Цвијић" САНУ. У периоду 2006–2010. година ангажована је на научно-истраживачком пројекту Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије: *Модалитети валоризације геопотенцијала неразвијених подручја Србије*, бр.146011.

Марта 2008. године заснива стални радни однос, у звању истраживач-приправник. У јануару 2011. стиче звање истраживач-сарадник. У периоду 2011–2019. године била је ангажована на пројекту *Географија Србије*, бр. 47007. До сада је објавила више

научних радова у домаћим и међународним часописима, од чега два у часописима са SCI листе. Учествовала је у раду неколико научних скупова у земљи и иностранству.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација под насловом "**Геоеколошко вредновање Рамсарских подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница у Србији**", кандидата мр Тамаре Јојић Главоњић, написана је на 262 стране, у складу са *Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду* из 2019. године. Почетни елементи, стандардни за сваку дисертацију, су: насловна страница на српском језику; насловна страница на енглеском језику; страница са информацијама о ментору и члановима Комисије за одбрану; сажетак са кључним речима, на српском и енглеском језику и садржај. Након поменутих елемената, следи текст дисертације који је подељен у осам главних поглавља:

1. Уводна разматрања (стр. 1–12)
2. Природни потенцијал одабраних Рамсарских подручја (стр. 13–37)
3. Социо-економски потенцијал одабраних рамсарских подручја и његово вредновање у функцији одрживог развоја локалних заједница (стр. 38–109)
4. Заштићена природна добра у планској документацији (стр. 110–114)
5. Вредновање природно-географског и антропогеографског потенцијала одабраних Рамсарских подручја за потребе развоја туризма (стр. 115–166)
6. Дискусија добијених резултата (стр. 167–173)
7. Примери добре праксе (стр. 174–192)
8. Закључна разматрања и препоруке праваца будућег развоја (стр. 193–209)

Сва поглавља у докторској дисертацији, осим поглавља 6 и 8, садрже и потпоглавља односно поднасловне нижег ранга, у циљу боље прегледности и разумевања текста дисертације. Након, последњег, поглавља са закључним разматрањима следе преостали саставни елементи дисертације: литература (154 извора, стр. 210–217), списак слика (221 слика, стр. 218–222), списак табела (62 табеле, стр. 223–224), прилози (стр. 225–264) и биографија аутора (стр. 265). На крају дисертације налазе се: Изјава о ауторству, Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Прво поглавље даје увид у предмет истраживања ове докторске дисертације. Осврћући се на историјат Рамсарске конвенције, значај који влажна подручја имају, као и тренутно стање њихове бројности у Србији, у овом поглављу се објашњавају разлози због којих су за студије случаја изабрана баш ова два заштићена подручја у Србији – Специјални резерват природе „Царска бара” и Предео изузетних одлика „Власина”. Осим основних циљева и задатака овде представљеног истраживања, уводно поглавље објашњава и теоријско-методолошки оквир унутар кога је рађена дисертација, а доноси и преглед претходних истраживања која су за предмет проучавања имала два овде анализирана заштићена подручја.

Друго поглавље доноси детаљну анализу природних потенцијала два одабрана заштићена подручја, а на основу прикупљених и анализираних података о њиховим

абиотичким и биотичким елементима односно њиховом геолошком саставу, рељефу, хидролошким, климатским и педолошким карактеристикама, вегетацији и фауни.

У **трећем поглављу** вреднован је антропогени елемент оба истраживана подручја, односно становништво које живи на простору заштићених добара и њиховог окружења. Прикупљени су подаци који се тичу биолошке и социо-економске структуре локалног становништва, као и популационе динамике, на нивоу насеља, а све у циљу анализе демографске и привредне одрживости овде истраживаних заштићених подручја. Користећи резултате последња три пописа становништва (2011, 2002 и 1991 године), за свако насеље понаособ израчуната је промена броја становника (дата кроз упоредни преглед броја становника), одређени типови општег (укупног) кретања становништва, урађена компаративна анализа индекса старења становништва, размотрена старосно-полна структура становништва, као и његова економска структура путем анализе удела активног становништва и становништва које обавља занимање и компаративне анализе активног становништва које обавља занимање према делатности. Захваљујући обиласку терена у периоду 2017–2019. година, приказано је и тренутно стање објеката социјалне инфраструктуре у свим насељима која су тема ове дисертације.

Посебан део трећег поглавља представља анализа резултата анкетног истраживања које је спроведено 2017. године међу становништвом насеља оба истраживана подручја. Са подручја насеља СРП „Царска бара” и окружења, у анкети су учествовала 393 пунолетна лица, односно 5,34% свих регистрованих пунолетних лица на том подручју (према попису из 2011. године), док је са подручја ПИО „Власина” у анкети учествовало 81 пунолетно лице односно 9,6% свих пунолетних лица са овог истраживаног подручја. Добијени резултати су обрађени методом дескриптивне статистике, а приликом њихове анализе, у циљу лакшег сагледавања утицаја близине заштићеног природног феномена на свакодневни живот локалне заједнице, оба истраживана подручја су подељена на по две зоне. Истраживано подручје Специјалног резервата природе „Царска бара” подељено је на подручје заштитне зоне и подручје непосредног окружења, док је истраживано подручје предела изузетних одлика „Власина” подељено на подручје насеља обода Власинског језера и подручје насеља залеђа Власинског језера. Коментар добијених резултата приказан је у шестом поглаву.

У **четвртном поглављу** анализирана је најважнија планска документација, односно просторни планови који се тичу директно будућег развоја подручја на којима се овде истраживана заштићена подручја налазе. Поменуте су смернице које, као кровни документ, даје Просторни план Републике Србије 2010–2020, затим Регионални просторни план Аутономне покрајине Војводине и Регионални просторни план општина Јужног поморавља. Разматрана су и два планска документа кључна за будући развој ових подручја, јер опредељују простор за овакав вид посебне намене (заштите природе) и уз анализу постојећег стања дају стратешка опредељења и мере заштите и унапређења – Просторни план подручја посебне намене Специјалног резервата природе „Стари Бегеј – Царска бара” (ЈП Завод за урбанизам Војводине, 2009), и Просторни план подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Власина”. Последња два планска документа анализирана су с аспекта дефинисања присутних конфликта и за њих понуђених решења.

У **петом поглављу** извршено је вредновање природно-географског и антропогеографског потенцијала подручја СРП „Царска бара” и ПИО „Власина” у циљу сагледавања њихове погодности за развој одређених видова туризма. Уз консултацију одговарајуће домаће и стране литературе, изабрани су одговарајући елементи вредновања. За потребе вредновања подручја са аспекта *погодности за развој*

рекреативног и излетничког туризма анализирани су: предеоне карактеристике (површина заштићеног подручја, естетска вредност рељефа, вегетацијски покривач, тип водене површине, тип обале и њена уређеност), климатске карактеристике, доступност (врста пута, близина важних саобраћајница, близина већих градова, повезаност јавним превозом), услужне функције (постојање инфо центра, природњачке куће, продавнице мешовите робе, угоститељског објекта, преноћишта, амбуланте, бензинске пумпе, паркинга, уређених стаза, могућности изнајмљивања спортских реквизита), мобилијар, али и присуство негативних чинилаца (загађен ваздух и вода, депоније, градилишта, бука, запуштеност). За потребе вредновања подручја са аспекта *погодности за развој руралног туризма* анализирани су: доступност и инфраструктура, положај, становништво, услуге, манифестације и евентуално присуство негативних чинилаца. За потребе вредновања подручја са аспекта *погодности за развој туризма специфичних интересовања* анализирани су: богатство ихтио и орнито фауне, богатство ловним врстама, тип водених површина, приступачност терена, уређеност водених површина, уређеност ловишта, постојање осматрачница за птице, инфо табли, бицикличких стаза, путоказа, ловачких и риболовачких удружења, одговарајућег смештаја, угоститељских објеката, продавница мешовите робе, специјализованих продавница, амбуланте, инфо-центра и сродних манифестација. Вредновање је извршено без коришћења бодова као описног средства, већ је констатовањем присуства односно одсуства жељеног вреднованог елемента подручје оцењено као позитивно односно негативно за разматрани тип коришћења. На основу UNESCO-ове класификације типова културног наслеђа, прегледом литературе и обиласком терена, инвентарисано је материјално и нематеријално наслеђе на подручју насеља оба истраживана подручја.

Шесто поглавље даје конкретан приказ резултата добијених поступцима вредновања и анкетања који су спроведени односно описани у трећем и петом поглављу. Вредновање елемената физичко-географске основе за потребе развоја одабраних видова туризма, показало је да оба истраживана подручја поседују присутан, али неискоришћен потенцијал. Када су рекреативни и излетнички туризам у питању, сличне изгледе за развој имају и подручје СРП „Царска бара” и подручје ПИО „Власина”. Од укупно 31 вреднованог елемента, број позитивно оцењених износи 16 односно 17, док су од укупно осам потенцијалних, присутна три односно четири ограничавајућа фактора. Ипак, иако број позитивно односно негативно оцењених елемената показује сличност, разлика постоји у врсти самих елемената. Наиме, утврђено је да СРП „Царска бара” предњачи када су климатске карактеристике, доступност и услужне функције у питању, а ПИО „Власина” када су у питању предеоне карактеристике и мобилијар. Слично је оцењена, као просечна, и погодност оба подручја за развој руралног туризма. По позитивно оцењеним елементима благо предњачи СРП „Царска бара”, који има и мањи број негативно оцењених елемената. Највећи број негативно оцењених елемената у оба истраживана подручја припада категорији становништва и услужних функција. Као насеља са највећим потенцијалом када је сеоски туризам у питању, издвојена су насеља Бело Блато и Власина Рид. Када је потенцијал за развој туризма специфичних интересовања у питању, подручје СРП „Царска бара” је показало просечне, а подручје ПИО „Власина” веома добре изгледе. То је било и очекивано, с обзиром на природну предиспонираност оваквог једног предела за практиковање овог типа туризма, пре свега његових авантуристичких видова. Ипак, укупну оцену квари недостатак битних услужних функција. Материјално и нематеријално наслеђе које баштине насеља и локално становништво оба истраживана подручја, оцењено је као недовољно и неатрактивно да буде самосталан туристички мотив. Нарочито је такав утисак присутан када је подручје ПИО „Власина” у питању. Ипак, нада за туристички развој заснован на овој врсти наслеђа се полаже у

одржавање и промовисање манифестација, које су на просторима оба заштићена подручја бројне, неке и регионалног, па чак и међународног карактера. У овом поглављу анализирани су и одговори локалног становништва добијени методом анкете. Посебан акценат је стављен на анализу одговора који се тичу бављења туризмом и органском пољопривредом. Забележена је сличност у ставовима испитаника оба заштићена подручја и потврђена почетна претпоставка да локално становништво не трпи неку значајну штету, али и не види корист од чињенице да живи на заштићеном подручју. Обесхрабрује и то што највећи број испитаника није знао да одговори на питање ко је управљач заштићеним добром.

У седмом поглављу, као пример добре праксе, представљено је неколико Рамсарских подручја у ближем окружењу, као и једно светско. То су: парк природе „Копачки рит” у Хрватској; национални парк „Језеро Керкини” у Грчкој; рамсарско подручје „Церкнишко језеро” које је део „Нотрањског регионалног парка” у Словенији, и Рамсарско подручје „Oak Hammock Marsh” у Канади. Темелј популаризације и развоја сваког од ових подручја јесте сарадња са локалним становништвом и уважавање њиховог мишљења, стога би, уз природне и друштвене сличности на основу којих су и одабрани за поређење, могли бити добар пример за трасирање будућег развоја заштићених подручја СРП „Царска бара” и ПИО „Власина”.

У осмом поглављу су изнета закључна разматрања, уз препоруке правца будућег развоја, а све у складу са добијеним резултатима научног истраживања. Апострофиран је значај прихватања екотуризма као темеља будућег развоја, али екотуризма утемељеног на интересима локалне заједнице, пре свега из разлога очувања богатства биодиверзитета и геодиверзитета ових подручја, уз неопходну контролу и реч струке, како не би корист завршила у рукама локалне мањине. Спроведено истраживање потврдило је полазну претпоставку, која као таква фигурира већ дуже време у стручној јавности, да локално становништво заштићених добара у Србији нема, или има врло мало, користи и штете што живи баш на таквом простору. Сиромаштво локалног становништва је препознато као основна кочница развоја оба истраживана подручја, а њихов географски положај као фактор који ће умногоме одредити њихову даљу судбину. У том контексту закључено је да ће, несумњиво, боље изгледе за развој имати подручје СРП "Царска бара".

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост, оригиналност и значај

Докторска дисертација кандидата мр Тамаре Јојић Главоњић представља оригинално истраживање које може допринети унапређењу струке у теоријском смислу, а за потребе планирања будућег развоја заштићених подручја.

Простор специјалног резервата природе „Царска бара” добро је изучен, и са аспекта природних потенцијала и са аспекта развоја туризма. Међутим, локално становништво насеља Резервата и непосредног окружења, као носилаца развоја, до сада је било предмет проучавања свега две студије. Ова дисертација даје нова сазнања и увид у тренутно стање на терену, с акцентом на одрживост становништва и њихову вољу и могућност за учешће у локалном развоју. Простор предела изузетних одлика "Власина", Власинског језера и околине, често је анализиран као туристичка дестинација, али и са аспекта становништва, обнове и развоја, међутим већ деценијама без конкретних

результата. Ово истраживање апострофира погрешан начин управљања уз непостојећи однос двеју најважнијих заинтересованих страна – управљача и локалне заједнице. Анкетним истраживањем међу локалним становништвом и представницима управљачког тела, као и обиласком терена, разматран је њихов међусобни однос који није позитиван нити афирмативан у смислу будућег развоја ових подручја. Анализом природног и друштвеног потенцијала показано је да акценат треба ставити на овај други, који је много значајнији за будући развој али и много рањивији.

Са становишта методолошког, научног и стручног приступа истраживању, дисертација испуњава све елементе савремених студија из области геонаука, односно вредновање заштићених подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница. Проблематика којом се кандидаткиња бави у дисертацији је врло актуелна па ће резултати добијени овим истраживањем бити примењиви у пракси.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

При изради дисертације је коришћена савремена литература, већином домаћих аутора, с обзиром на обрађивану тематику односно чињеницу да се бави заштићеним природним добрима у Републици Србији. Анализирано је 95 домаћих и 59 иностраних извора, претежно научних радова објављених у међународним и домаћим научним часописима, у зборницима са домаћих и међународних научних скупова, затим монографија, студија заштите, просторних планова, докторских дисертација и, обзиром на значајан сегмент посвећен анализи становништва, публикација Републичког и Савезног завода за статистику. Наведени извори и литература показују да је кандидат стекао добар увид у предметну материју. Коришћењем основних статистичких података Завода за статистику, односно њиховом анализом и приказом, кандидат је показао вештину баратања истима. Наведени извори указују на висок степен научне зрелости кандидата и самосталности у истраживачком раду и иду у прилог чињеници да је кандидат стекао добар увид у материју свог истраживачког рада.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Кандидаткиња мр Тамара Јојић Главоњић је при изради дисертације користила више научних метода чија је примена допринела остварењу постављених задатака и циљева истраживања.

У поступку припреме израде саме дисертације најпре је коришћена анализа географске и друге сродне научне литературе (социолошке, историјске) која је везана са предметом истраживања односно са заштићеним подручјима одабраним за студије случаја. Прикупљени су и анализирани, а затим, у сврху валоризације истраживаних подручја, методом синтезе повезани како би испитивани простор био сагледан као јединствена целина, одговарајући подаци из области геологије, педологије, морфологије, климатологије и хидрологије. Прибављени су, а затим обрађени и презентовани, неопходни подаци из демографске и друштвене статистике, при чему је узет у обзир временски обухват од последња три пописа становништва, одабран узимајући у обзир почетак законске заштите оба подручја као и термин редовних пописа становништва Републике Србије.

У циљу добијања увида у ставове локалног становништва везане за живот у заштићеном подручју, коришћен је метод анкете. На основу анализе редовно праћених основних демографских показатеља (демографија и друштвена статистика), извршен је

одабир одговарајућих објективних показатеља стања, како би се извршила припрема анкетних листића/упитника, неопходних за спровођење анкете међу локалним становништвом и Управљачима. Одговори добијени анкетом анализирани су уз помоћ програма за статистичку обраду података SPSS, на репрезентативном узорку од 5,34% свих регистрованих пунолетних лица са подручја СРП „Царска бара”, односно 9,6% са подручја ПИО „Власина”.

Као специфична метода истраживања, коришћен је метод непосредног посматрања средине, односно организовано, унапред припремљено и по претходно утврђеном плану спроведено посматрање, које је остварено кроз више студијских путовања односно боравака у истраживаним подручјима током 2016, 2017. и 2019. године.

У циљу утврђивања одрживости становништва, коришћен је метод квалитативне валоризације, при чему су вредноване биолошка и социо-економска структура становништва, као и његова динамика. Извршена је потпуна туристичка валоризација оба истраживана подручја у циљу стицања представе о могућностима развоја одабраних врста туризма – рекреативног и излетничког, руралног и туризма специфичних интересовања. У зависности од врсте туризма вредновани су: рељеф, климатске и хидролошке особености, вегетација и фауна, доступност, опремљеност, ниво услуга, као и присуство негативних чинилаца. Резултати су исказани табеларно и описно, евидентирано је присуство односно одсуство одређеног елемента, при чему је квалитет истраживаних подручја одређен као позитиван или негативан за разматрани тип коришћења. Такође, валоризовано је материјално и нематеријално културно наслеђе на простору истраживаних заштићених подручја и околине, методом инвентаризације, уз преглед релевантне литературе, консултовање референтних институција и теренски рад, где је као кључ послужила UNESCO класификација типова културног наслеђа.

3.4. Применљивост остварених резултата

Резултати добијени овим истраживањем представљају значајан прилог досадашњим, у међународним оквирима бројнима, али у Србији не толико, истраживањима на тему услова живота и рада становништва у заштићеним природним подручјима. Они проширују постојећа сазнања, пружају пресек тренутног стања у њима и дају додатне смернице које би требало узети у обзир при изради планова и програма развоја свих заштићених подручја.

Подаци и резултати који су добијени у предметној дисертацији могу бити вредан извор података за израду просторних планова подручја посебне намене, као и планова управљања заштићеним подручјима, а од нарочитог су значаја као увид управљачима оваквих подручја у то како их локално становништво доживљава и у ком правцу треба усмерити њихову међусобну даљу сарадњу. Адекватно одабрани и у дисертацији представљени, примери позитивне праксе у заштићеним добрима земаља из окружења, могу им помоћи у томе. Такође, ставови локалног становништва добијени анкетним истраживањем, могу сугерисати управљачима у ком правцу локално становништво као носилац развоја размишља када је развој руралног туризма у питању.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Израда ове докторске дисертације показала је вештину кандидата при одабиру и коришћењу стручне и научне литературе, познавање релевантних научних метода,

спретност у обради, анализи и приказу добијених резултата, уз адекватно извођење закључака на постављене хипотезе. Досадашње стручно ангажовање кандидата, као и резултати садржани у бројним објављеним радовима, наводе Комисију да посведочи о спремности кандидата за научним радом у одабраној области. Такође, научни и практични допринос дисертације указују на способности кандидата за самосталан научно-истраживачи рад.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Дисертација кандидата Тамаре Јојић Главоњић представља значајан теоријско-методолошки допринос истраживањима заштићених подручја у Србији, могућностима њиховог развоја и управљања. Почетне хипотезе су спроведеним истраживањем потврђене, сазнања о одабраним заштићеним подручјима проширена и дати предлози праваца будућег развоја са неким конкретним смерницама до којих се дошло директним истраживањем, али и проучавањем праксе других земаља односно њихових успешних примера.

Ова дисертација представља нарочит допринос превазилажењу бројних проблема који постоје на релацији управљач заштићеног природног добра – локална заједница, без чијег решења нема напретка у развоју ових вредних и заштићених подручја.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Спроведено истраживање потврдило је полазну претпоставку да локално становништво заштићених природних добара у Србији нема, или има врло мало, користи и штете што живи баш на таквом простору. До тог закључка дошло се проучавањем економских и података о становништву, анкетним истраживањем пунолетног локалног становништва, представника управљача, али и виšekратним боравцима на истраживаним подручјима у трогодишњем периоду.

На основу резултата анкетног истраживања закључено је да ни после вишегодишњег периода под заштитом није успостављена сарадња управљача и локалног становништва, као и да преовлађује негативан став локалног становништва према управљачу, али и управљача према навикама великог броја локалних становника. Закључено је да највећи проценат испитаника не зна да тачно наведе управљача. Боравак на терену и директан контакт са мештанима показао је тачност тврдње која се често наводи као мана екотуризма утемељеног на интересима заједнице, а то је корист, мада у овим случајевима минимална, за локалну мањину.

Изабрани примери два, по физичко-географским карактеристикама односно природном потенцијалу, различита заштићена подручја – СРП „Царска бара” и ПИО „Власина”, показали су да повољности у том смислу не значе колико повољности у смислу социодемографског потенцијала и локације односно близине већих градова.

На основу добро одабраних примера позитивне праксе у Хрватској, Грчкој, Словенији и Канади, као и спроведених анкетних истраживања, закључено је да је неопходно одбацити досадашњи *top-down* (одозго-надоле) приступ у управљању заштићеним подручјима, већ применити добре стране, којих уз све мане ипак има више, *bottom-up*

(одоздо-нагоре) приступа, и увезати две најважније заинтересоване стране у процесу очувања, заштите и развоја сваког заштићеног подручја.

4.3. Верификација научних доприноса

Радови објављени у научним часописима међународног значаја M23

1. Tamara Jojić Glavonjić, Dejan Doljak, Jovana Brankov, Marko Filipović (2019). Residents' perception toward protected areas – Landscape of exceptional features Vlasina (Serbia). *Carpathian Journal of Earth and Environmental Sciences* (Online First), Vol. 14, No. 1, pp. 5–17, DOI: 10.26471/cjees/2019/014/053
2. Simić, S., Milovanović, B., Jojić Glavonjić, T. (2014). Theoretical model for the identification of hydrological heritage sites. *Carpathian Journal of Earth and Environmental Sciences*, Vol. 9, No. 4, pp. 19–30.

Радови у часописима међународног значаја верификовани одлуком M24

1. Brankov J, Jojić Glavonjić T., Milanović Pešić A, Petrović M. D, Tretiakova T. (2019). Residents' Perceptions of Tourism Impact on Community in National Parks in Serbia. *European Countryside*, 11(1), p. 124–142, DOI: 10.2478/euco-2019-0008
2. Jojić Glavonjić, T., Brankov, J., Miljanović, D. (2018). Residents' perception toward protected areas – Carska Bara Special Nature Reserve (Vojvodina, Serbia). *Geographica Pannonica*, 22(4), p.264–275 DOI: 10.5937/gp22-18960

Саопштења са међународних научних скупова штампана у целини M33

1. Brankov, J., Jojić Glavonjić, T., Bjeljac, Ž. (2019). MANAGING THE ECOTOURISM DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF SERBIA'S NATURE RESERVE. In: 70 years MACEDONIAN GEOGRAPHICAL SOCIETY, PROCEEDINGS, International Scientific Symposium “NEW TRENDS IN GEOGRAPHY”, October 3–4, 2019, Ohrid, Republic of North Macedonia, 279–288.
2. Milenković, M., Babić, V., Krstić, M., Jojić Glavonjić, T., & Denda, S. (2017). The North Atlantic Oscillation (NAO), The Arctic Oscillation (AO) and Forest Fires in Lithuania. In: R. V. Pantović & Z. S. Marković (Eds.), *Proceedings of XXV International conference „Ecological Truth“ Eco-Ist'17* (pp. 589-596). Bor, University of Belgrade: Technical faculty in Bor.
3. Denda, S., Stojanović, J., Milenković, M., & Jojić Glavonjić, T. (2017). The role of higher education institutions in human resource education in the field of tourism: The case of Serbia. In: *Proceedings of 10th International Conference “Science and Higher Education in Function of Sustainable Development – SED 2017”*, Mečavnik – Drvengrad, Serbia, 06–07 October 2017., *Session 9: Tourism* (pp. 26-33). Uzice: Business and Technical College of Vocation Studies.
4. Todorčić, J., Jojić Glavonjić, T. (2016). Urban Geography in Serbia: from “Varošica” to Conurbation, *150th Anniversary of Jovan Cvijić' Birth, Proceedings of the International Conference held at the Serbian Academy of Sciences and Arts*, October 12–14, 2015. Eds. Vidojko Jović & Ana M. Petrović, Serbian Academy of Sciences and Arts, Scientific meetings, Book CLXII, Presidency, Book 10, Volume II, pp. 643–660, Belgrade.
5. Brankov, J., Jojić T., Panić, M. (2007). Tourism as development factor of Vlasina lake area. *IX International Conference “Strategic development of tourism industry in 21st century”*, 25–26 May, Ohrid, Macedonia.

6. Јојић Т., Панић М. (2007). Заштита специјалног резервата природе Лудашко језеро у домаћим и међународним правним оквирима. *Зборник радова са првог конгреса српских географа*, Сокобања 19–22/10/2006, Књ.1, 359–365.

Поглавље у књизи М41

1. Миљановић, Д., Панић, М., & Јојић Главоњић, Т. (2017). Животна средина, управљање отпадом и заштита природе у Србији. У М. Радовановић (Ур.), *Географија Србије* (стр. 298–381). Посебна издања, Књ. 91. Београд: Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ.

Лексикографска јединица у научној публикацији националног значаја М47

1. Тамара Јојић Главоњић (2016). Насеља. У М. В. Милошевић (Ур.) *Лексикони националних паркова Србије – Фрушка гора*. Београд: ЈП Службени Гласник, Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ; Сремска каменица: ЈП Национални парк Фрушка гора. ISBN 978-86-519-1900-1 (СГ), УДК 908(497.113-751.2 Фрушка Гора)(031)

Радови у водећим часописима од националног значаја М51

1. Јојић Главоњић, Т., Todoric, J., Doljak, D., & Golubovic, N. (2017). Analysis of tourist motifs in the function of development of cultural tourism in the settlements surrounded by protected natural resources. *J.Geogr.Inst.Cvijic*. 67(3) (333–340) UDC: 911.3:338.48:504.06 DOI:<https://doi.org/10.2298/IJGI1703333J>
2. Јојић Главоњић, Т., Milovanovic, M., Panić, M. (2014). Protected geoheritage sites as a touristic value of Srem. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijic" SASA*, 64 (1), pp. 33–50.
3. Јојић Главоњић, Т., Milijašević, D., Панић М. (2010). Geoheritage protection of Serbia – Present Situation and Perspectives. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijic" SASA*, 60 (1), pp. 17–30.
4. Панић М., Јојић Главоњић Т. (2009). Организација система управљања опасним отпадом у Републици Србији и одабраним европским државама. *Зборник радова Географског факултета Универзитета у Београду*, 57, 243–258
5. Milijašević, D., Јојић Главоњић, Т. (2009): Water quality of Djetinja river. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijic" SASA*, 59 (1), pp. 63–74.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Након прегледа докторске дисертације кандидата мр Тамаре Јојић Главоњић под насловом **"Геоколошко вредновање Рамсарских подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница у Србији"**, Комисија закључује да докторска дисертација представља оригиналан и вредан научни допринос из области просторног планирања и заштите животне средине, посебно када је реч о сагледавању значаја који локално становништво има у одрживости заштићених подручја и њиховом развоју.

У докторској дисертацији анализиран је утицај који заштићена подручја, посебно Рамсарска подручја, у Србији имају на локално становништво. За студије случаја одабрана су два заштићена подручја – једно равничарско, СРП „Царска бара” и једно брдско-планинско, ПИО „Власина”. Поред теоријских истраживања, применом метода анкетног истраживања добијени су резултати о начину живота и рада у заштићеним подручјима, однос према управљачу и према привредним активностима које се

предлажу развојним плановима. Вредновани су природни и социо-економски потенцијали и ограничења одабраних подручја.

У докторској дисертацији анализирани су примери добре праксе иностраних земаља (Хрватска, Словенија, Грчка и Канада), критеријуми и фактори који утичу на одрживи развој локалних заједница у заштићеним, у овом случају Рамсарским, подручјима.

Докторска дисертација је урађена у складу са прихваћеном темом и пријавом, на које је Универзитет у Београду дао сагласност. Поглавља у дисертацији су структурирана тако да чине логичну и повезану целину. Дисертација је резултат самосталног истраживања и као таква представља оригинално научно дело. Допринос дисертације је апликативност њених резултата, пре свега у планирању и коришћењу простора заштићених подручја, односно развоју локалних заједница у овим подручјима. У току израде, резултати који су добијени су искоришћени за публикавање два научна рада у часописима од међународног значаја (M23 и M24). Коришћена литература је савремена а примењене методе адекватне подручју истраживања.

У складу са претходно наведеним ставовима, а на основу Закона о високом образовању и Статута Географског факултета, Комисија предлаже Наставно-научном већу Географског факултета да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидата мр Тамаре Јојић Главоњић под насловом **"Геоколошко вредновање Рамсарских подручја у функцији одрживог развоја локалних заједница у Србији"** и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду,
07. август 2020. године

Комисија:

Др Дејан Филиповић, редовни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Снежана Ђурђић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Географски факултет

Др Владимир Стојановић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду – Природно-математички факултет